บทที่ 8
เงินทุนเพื่อการพัฒนา
(Financing Economic Development)

ในกระบวนการของการพัมนาเศรษฐกิจ ประเทศต่าง ๆ ต้องอาศัยทรัพยากร (หรือเงินทุนเพื่อใช้ในการจัดหาทรัพยากร) เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นได้ว่า โดยทั่วไปความพยายามอันดับแรกในการพัฒนาก็คือ จะต้องพยายามระดมเงินทุน (ทรัพยากร) ให้เพียงพอ และดำเนินการเคลื่อนย้ายเงินทุน (ทรัพยากร) ไปสู่การลงทุนในแนวทางที่จะเอื้ออำนวยให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดีตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

1. บทบาทของเงินทุน (ทรัพยากร) ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) และแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนา

การศึกษาบทบาทของเงินทุน (ทรัพยากร) เพื่อการพัฒนาอาจทำได้ง่าย ๆ โดยการศึกษาเรื่องสำคัย 2 เรื่อง คือ ความสำคัญของเงินทุน (ทรัพยากร) จากแหล่งต่าง ๆ ต่อการลงทุน (หรือการสะสมทุน) ในระบบเศรษฐกิจ และความสำคัญของการลงทุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม)

1.1 ความสำคัญของเงินทุน (ทรัพยากร) จากแหล่งต่าง ๆ ต่อการลงทุนหรือการสะสมทุนในระบบเศรษฐกิจ

เรื่องนี้อาจพิจารณาได้ง่าย ๆ จากสมการสมดุลของรายได้ประชาชาติและการใช้จ่าย : รายได้มวลรวมในระบบเศรษฐกิจ ≡ การใช้จ่ายมวลรวมในระบบเศรษฐกิจ หรือ

$$Y \equiv C + I + G + (X-M) \quad \text{.....(1)}$$

โดย Y คือผลผลิตหรือรายได้มวลรวมในระบบเศรษฐกิจ

C คือการบริโภคมวลรวม

I คือการลงทุนมวลรวม

G คือการใช้จ่ายของรัฐบาล

x คือการส่งออกมวลรวม

M คือการนำเข้ามวลรวม

สมการ (1) อาจเขียนใหม่เป็น $Y + M = C + I + G + X$ .....(2)
ซึ่งแสดงว่า ที่จุดสมดุลของระบบเศรษฐกิจ แหล่งที่มาของทรัพยากรเพื่อใช้ในระบบเศรษฐกิจ (sources of resources used in the economy) : $(Y + M)$ จะพอดีเท่ากับการใช้ไปของทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ (uses of resources in the economy) : $(C + I + G + X)$ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลผลิตที่ผลิตขึ้นภายในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ จะถูกใช้ไปในการบริโภค การลงทุน (ของเอกชนและรัฐบาล) และการส่งออกนั่นเอง

โดยที่รายได้ที่มีไว้จับจ่ายใช้สอย : $(Y - T)$ จะถูกใช้ไปเพื่อการบริโภคและการออม : $(C + S)$ เราจึงเขียนได้ว่า $Y - T = C + S$

(เมื่อ T คือภาษี, S คือการออม)

ดังนั้น $Y = C + S + T$ .....(3)

เมื่อแทนค่าสมการ (3) ใน (2) เราได้

$$C + S + T + M = C + I + G + X$$

$$S + M = I + (G - T) + X \quad \text{.....(4)}$$

สมการ (4) แสดงว่า ส่วนรั่วไหล (leakages) ของเงินทุนออกจากระบบ (ในรูปของการออมและการใช้ไปในการนำเข้า) จะต้องเท่ากับส่วนของเงินทุนที่อัดฉีดเข้าไป (injections) ในระบบ (ในรูปของการลงทุน การใช้จ่ายส่วนที่เกินจากรายได้ของรัฐบาล และการผลิตเพื่อส่งออก)

สมการ (4) นี้สามารถเขียนใหม่เป็น

$$I = S + (T-G) + (M-X) \quad \text{.....(5)}$$

ซึ่งก็หมายความว่าสมดุลในระบบเศรษฐกิจ เกิดขึ้นเมื่อการลงทุนในระบบเศรษฐกิจเท่ากับผลรวมของการออมภายในประเทศ (domestic savings) กับเงินออมจากภายนอกประเทศ (foreign savings) ทั้งนี้การออมภายในประเทศ จะเท่ากับผลรวมของการออมภาคเอกชน : (S) กับการออมภาครัฐบาลหรือส่วนเกินดุลของงบประมาณรัฐบาล (T - G) ส่วนเงินออมจากภายนอกประเทศในส่วนนี้ ก็คือขนาดของการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ (M - X) นั่นเอง

ในอีกนัยหนึ่ง ที่มาของสมการข้างต้นชี้ให้เห็นถึงสภาวการณ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดสมดุลในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือการจะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีรายได้ประชาชาติเกิดขึ้น = Y จะต้องมีการลงทุนของภาคเอกชนในระบบเศรษฐกิจ = I และการลงทุนจำนวนนี้ต้องเท่ากับผลรวมของการออมภาคเอกชน (S) การออมภาครัฐบาล (T - G) และขนาดการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ (M - X) พอดี

เราทราบว่า เมื่อสิ้นระยะเวลาบัญชี รายได้ประชาชาติ (โดยปกติเท่ากับ 1 ปี) สมการ (5) นี้จะเป็นจริงเสมอ ทั้งนี้เพราะ จะมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจจนรายได้มวลรวมในระบบเศรษฐกิจเท่ากับการใช้จ่ายมวลรวมในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งก็คือการที่การออม (ทั้งภาคเอกชนและรัฐบาล) บวกด้วยขนาดการขาดดุลการค้าเท่ากับการลงทุนพอดี

สิ่งที่เราสนใจคือการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจต้องการ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจเข้าสู่สมดุลตามสมการ (5) โดยมีระดับการลงทุนที่เหมาะสมและเกื้อหนุนต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ เกิดขึ้นได้อย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งโดยที่การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุน การออม การนำเข้า การส่งออก การเก็บภาษี และการใช้จ่ายในภาครัฐบาล กระทำโดยบุคคลคนละกลุ่มและขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ กัน[1/] หรือถูกกำหนดโดยอิสระจากกัน ดังนั้นโอกาสที่การตัดสินใจลงทุนจะเท่ากับผลรวมของการออม (ในภาครัฐบาลและเอกชน กับการขาดดุลการค้า และการลงทุนนั้นจะทำให้เกิดรายได้ประชาชาติในขนาดที่ต้องการ (ตามเป้าหมายของการพัฒนา) พอดีเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก รัฐบาล (โดยหน่วยงานการวางแผน) จำเป็นต้องศึกษาหาลู่ทางเพื่อใช้นโยบายและมาตรการที่เหมาะสม ที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ในแนวทางที่ต้องการ โดยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรที่กล่าวข้างต้นอย่างเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ถ้าระบบเศรษฐกิจกำหนดเป้าหมายการเจริญเติบโตไว้ (ให้มีรายได้ประชาชาติ = Y หรือมีอัตราการเจริญเติบโต = g) และสามารถกำหนดได้ว่า ขนาดการลงทุนที่ต้องการหรือขนาดการลงทุนที่จำเป็น การนำเข้าที่จำเป็น และขนาดการใช้จ่ายในภาครัฐบาลที่จำเป็น ต่อการบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตดังกล่าวเท่ากับเท่าใดแล้วละ

ก็ หน้าที่ของผู้วางแผนก็คือต้องศึกษาลักษณะแนวโน้มของการลงทุนและการออมในภาคเอกชน ความสามารถในการส่งออก และการหารายได้ของรัฐบาล เพื่อจะได้กำหนดนโยบาย มาตรการ และการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ เช่น อาจต้องมีการใช้นโยบายเพื่อเพิ่มการออม และ/หรือเพิ่มขนาดและประสิทธิภาพการลงทุนของเอกชนและการใช้จ่ายของรัฐบาล และ/หรือเพิ่มฐานหรืออัตราภาษีหรือกำหนดลักษณะโครงสร้าง ภาษีให้เหมาะสมขึ้น และ/หรือใช้นโยบายก่อหนี้สาธารณะเพื่อระดมเงินทุนมาใช้ในภาครัฐบาล และ/หรือใช้นโยบายกระตุ้นการส่งออก และ/หรือการหันเหการลงทุนไปในทิศทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น และ/หรือการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และ/หรือการเคลื่อนย้ายเงินออมจากต่างประเทศในรูปแบบอื่น เช่น การกู้ การรับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

เราอาจพิจารณาจากสมการ (5) ได้ว่าถ้ารายได้ประชาชาติที่ต้องการ = $\bar{Y}$ หรืออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ = g (และการจะบรรลุเป้าหมายนี้จะต้องมีการลงทุน = I) เราทราบว่าระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจากการออมในภาคเอกชน ภาครัฐบาล และการนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อการลงทุน ถ้าปรากฏว่าความสามารถสูงสุดในการออมของภาครัฐบาลและเอกชน เท่ากับ (T - G) และ S ตามลำดับ และการส่งออกไม่สามารถหาเงินตราต่างประเทศอย่างเพียงพอเพื่อการนำเข้า ก็หมายความว่าจะต้องมีการหาเงินทุนจากภายนอกในรูปแบบอื่น เช่น โดยการกู้ยืมจากต่างประเทศ หรือกระตุ้นให้มีการนำเงินทุนเข้ามาลงทุนในประเทศ ถ้าเงินทุนที่นำเข้าจากต่างประเทศเท่ากับ F เราจะเห็นได้ว่า F จะมีขนาดเท่ากับขนาดของการขาดดุลการค้าพอดี : F = (M - X) เราจึงจะเข้าสู่สมดุลตามสมการ 5 หรือก็คือ

$$I = S + (T - G) + F$$

ซึ่งหมายความว่า ระบบเศรษฐกิจสามารถสะสมทุน (เพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามที่ต้องการ) โดยอาศัยเงินออมจากภาคเอกชนภายในประเทศ : S การออมของภาครัฐบาล : (T - G) และแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ (หรือการเคลื่อนย้ายเข้ามาของเงินทุนจากต่างประเทศ : F นั่นเอง

1.2 ความสำคัญหรือบทบาทของการลงทุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในเรื่องของบทบาทของการลงทุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เราอาจจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ต่อไปนี้ [2/] ว่า ถ้าต้องการบรรลุเป้าหมายของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ เราจำต้องเพิ่มการลงทุน กล่าวคือ

ถ้า g คืออัตราการเจริญเติบโตที่ต้องการ : $g = \frac{\Delta Y}{Y}$ เมื่อ Y คือรายได้ประชาชาติ และ ΔY คือการเพิ่มขึ้นในรายได้ประชาชาติ : $(Y_{t+1} - Y_t)$

และ $\frac{I}{Y}$ คือสัดส่วนของการลงทุนในรายได้

และ $\frac{\Delta K}{\Delta Y}$ คือสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงของทุนต่อการเปลี่ยนแปลงของผลผลิต (incremental capital - output ratio : ICOR)

โดยตัวแบบของฮาร์รอด-โดม่าร์

$$g = \frac{s}{k}$$

หรือ $$g = \frac{I}{Y} \Big/ \frac{\Delta K}{\Delta Y}$$

ทั้งนี้เพราะ $s = \frac{S}{Y} = \frac{I}{Y}$ ที่ดุลยภาพ และ k ก็คือ $\frac{\Delta K}{\Delta Y}$ นั่นเอง)

ถ้าอัตราการเจริญเติบโตที่ต้องการ (desired rate of growth) = 4% สมมุติอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร = 2% ก็หมายความว่า อัตราการเจริญเติบโตที่เป็นเป้าหมาย (target rate of growth) ของระบบเศรษฐกิจจะเท่ากับ 6% ดังนั้น ถ้าหาก ICOR ของระบบเศรษฐกิจ = 2 (ซึ่งหมายความว่า การเพิ่มขึ้นในสต๊อคของทุนร้อยละ 2 ต่อปีจะทำให้มีการเพิ่มขึ้นในรายได้ร้อยละ 1 ต่อปี) การลงทุนจะต้องเท่า

กับ 12% ของรายได้ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงจะเป็นไปตามเป้าหมาย (เท่ากับ 6%)

กล่าวคือโดยที่ $g = \frac{I}{Y} \Big/ \frac{\Delta K}{\Delta Y}$ เราต้องการ g = 6% และเราทราบว่า

$$\frac{\Delta K}{\Delta Y} = 2$$

ดังนั้น $6 = \frac{I}{Y} / 2$

นั่นคือ $\frac{I}{Y} = 6 \times 2 = 12\%$ นั่นเอง

แต่ถ้า ICOR = 5 ก็หมายความว่าการจะรักษาอัตราการเจริญเติบโตในอัตรา 6% ไว้ต้องมีการลงทุนในอัตรา 30% ของรายได้ ($g = \frac{I/Y}{\frac{\Delta K}{\Delta Y}} = \frac{30}{5} = 6\%$)

โดยที่ระบบเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะมีค่าของ ICOR อยู่ระหว่าง 2-7[3/] ดังนั้นจึงควรมีการลงทุนในอัตรามากกว่า 10% จึงจะก่อให้เกิดการเจริญในระดับที่น่าพอใจ (ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับที่ W.W.Rostow พูดถึงว่า อัตราการลงทุนที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 10% ต่อเนื่องหลาย ๆ ปีจะก่อให้เกิดการ take-off ของระบบเศรษฐกิจ) ถ้า ICOR ในระยะแรกเริ่มของการพัฒนา = 3.5 และถ้าประชาชนเพิ่มในอัตรา 2% ประเทศจำเป็นต้องมีการลงทุนอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 7% ของรายได้ จึงจะรักษาระดับรายได้ต่อหัวของประชาชนให้คงที่อยู่ที่ระดับเดิมได้ (กล่าวคือ จะได้ $g = \frac{7}{35} = 2\%$ ซึ่งเท่ากับอัตราเพิ่มของประชากร หรือก็คือ g = 2% เป็นอัตราเพิ่มของรายได้ที่จะรักษาระดับรายได้ต่อหัวของประชาชนให้คงที่ไว้ได้) การเพิ่มขึ้นอีกเพียง 1 % ของรายได้ต่อหัว (หรือ g = 3%) ต้องการการลงทุนถึง 10.5% ของรายได้

(จาก $g = \frac{I/Y}{\frac{\Delta K}{\Delta Y}}$ เราได้ว่า $\frac{I}{Y} = g \times \frac{\Delta K}{\Delta Y} = 3 \times 3.5 = 10.5\%$)

จะเห็นได้ว่า (ตามค่าของ ICOR และอัตราการเพิ่มประชากรที่กำหนดข้างต้น) อัตราการลงทุน ควรจะมากกว่า 10% จึงจะทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มากพอที่จะทำให้รายได้ต่อหัวของปีระชาชนสูงขึ้นได้

ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มการลงทุนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในเมื่อความสามารถในการลงทุนจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการหาเงินทุน เราจึงกล่าวได้ว่า สำหรับประเทศกำลังพัฒนาการเพิ่มความสามารถในการหาเงินทุนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนา เพราะแม้ว่าเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่การวิเคราะห์โดยเน้นเฉพาะเป้าหมายนี้ ก็เพียงพอที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของเงินทุนต่อการพัฒนา เพราะถ้าการพัฒนายิ่งมีเป้าหมายมากขึ้น ความต้องการเงินทุนจะยิ่งสูงขึ้น เช่น การพยายามบรรลุเป้าหมายการกระจายรายได้ และแก้ปัญหาความยากจน รัฐก็ต้องอาศัยเงินทุนเพื่อจัดสรรทรัพยากรไปสู่การลงทุนในบริการสังคมสำหรับประชาชนมากขึ้น หรือลงทุนในการปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เป็นต้น

1.3 แหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนา

เราสามารถสรุปจากการวิเคราะห์ข้างต้นได้ว่า เงินทุน (ทรัพยากร) เพื่อการพัฒนาจะมาจาก 2 แหล่งหลัก ๆ คือ

ก. แหล่งเงินภายในประเทศ (domestic sources) ประกอบด้วย
- การออมภาคเอกชน ได้แก่การออมของปัจเจกบุคคล นิติบุคคล และองค์กรเอกชนที่มิใช่นิติบุคคล
- การออมในภาครัฐบาล ได้แก่ ส่วนเกินดุลในงบประมาณของรัฐบาล (รายได้จากภาษี-การใช้จ่ายของรัฐบาล) เงินออมจากรัฐวิสาหกิจ (กำไรของรัฐวิสาหกิจที่โอนเข้าคลัง) และการก่อหนี้สาธารณะของรัฐบาล

ข. แหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ (foreign sources) ประกอบด้วย
- รายได้จากการส่งออก
- การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment) ในรูปต่าง ๆ

-เงินกู้ เงินช่วยเหลือ เงินโอน เงินอุดหนุนในรูปแบบต่าง ๆ จากต่างประเทศ

2. เงินทุนเพื่อการพัฒนาจากแหล่งภายในประเทศ (the finance of development from domestic sources)

จากการศึกษาในหัวข้อที่ 1 เราทราบว่า เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีการเพิ่มการสะสมทุน (ทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์) ดังนั้นจึงต้องมีการเพิ่มขีดความสามารถในการหาเงินทุนเพื่อการพัฒนาจากแหล่งต่าง ๆ มากขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะพึ่งพาการออมภายในระบบเศรษฐกิจ หรือแหล่งเงินทุนภายในระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้ประเทศจำนวนไม่น้อยก็ถือว่าเงินออมจากภายนอกมิใช่แหล่งเงินทุนหลัก แต่เป็นเพียงแหล่งเสริมเงินออมภายใน ทั้งนี้เพราะเกรงว่า การมุ่งหาเงินออมจากแหล่งภายนอกมากเกินไป อาจจะเป็นการสร้างรูปแบบหรือลักษณะการพึ่งพาต่างประเทศ (ในทางเศรษฐกิจและการเมือง) ที่ไม่เหมาะสม และอาจทำให้ขาดอิสระในทางเศรษฐกิจและการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น การที่การออมภายในระบบเศรษฐกิจมีน้อยเกินไปก็อาจจะทำให้โอกาสที่จะได้รับทุนจากต่างประเทศ หรือความสามารถในการดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศน้อยลง เพราะจะทำให้เจ้าของเงินทุน (ต่างชาติหรือองค์การต่างชาติ) ขาดความเชื่อมั่นในฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ

2.1 แหล่งเงินทุนภายในประเทศ และปัจจัยที่กำหนดขนาดของเงินทุนจากแหล่งนั้น ๆ

เงินทุนเพื่อการพัฒนาจากแหล่งภายในประเทศ เป็นเงินทุนที่มาจากการออม[4/] ภายในระบบเศรษฐกิจ เราจะเห็นได้จากตาราง 8.1 ว่า โดยทั่วไปการออมภายในระบบเศรษฐกิจมีบทบาทในการลงทุนของระบบเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ยกเว้นประเทศยากจนที่มีปัญหาและข้อจำกัดอย่างมากภายในระบบเศรษฐกิจ เช่น บังคลาเทศ แทนซาเนีย (ในปี พ.ศ. 2531)

โดยปกติตัวเลขการออมและการลงทุนในระบบเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปทุกปี ทั้งนี้ขึ้นกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ-สังคมของประเทศ ตาราง 8.1

เป็นเพียงข้อมูลการออม - การลงทุน (อย่างหยาบ) ในปี พ.ศ. 2508 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2531 ของบางประเทศที่เรานำมาเพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเงินทุนภายในประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ จะมีความสามารถในการออมภายในระบบเศรษฐกิจแตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปการออมภายในระบบเศรษฐกิจจะเป็นแหลางเงินทุนที่สำคัญของการลงทุนในประเทศ ยกตัวอย่างเช่น เงินออมภายในประเทศเกิดจากการออมในภาครัฐบาล และการออมในภาคเอกชน ซึ่งจะประกอบด้วยการออมจากแหล่งย่อย ๆ ในภาครัฐบาลและเอกชน นั้น ๆ

ตาราง 8.1

สัดส่วนของการออม และการลงทุนในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และสัดส่วนของการออมภายในเทียบกับการลงทุนของประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	การออม (gross saving)คิดเป็นร้อยละของ GDP		การลงทุน (gross investment)คิดเป็นร้อยละของ GDP		การออมคิดเป็นร้อยละของการลงทุน	
	2508	2531	2508	2531	2508	2531
กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ						
บังคลาเทศ	8	3	11	12	72.7	25
แทนซาเนีย	16	-5	15	21	106.7	-23.5
จีน	25	37	34	38	104.2	97.4
อินเดีย	15	21	17	24	88.2	87.5
อินโดนีเซีย	8	25	8	22	100	113.6
กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง						
ฟิลิปปินส์	21	18	21	17	100	105.9
ไทย	19	26	20	28	95	92.9
มาเลเซีย	24	36	20	26	120	138.5
บราซิล	22	28	20	23	110	121.7
อาเจนตินา	22	18	19	14	115.8	128.6
กลุ่มประเทศรายได้สูง						
ซาอุดิอาระเบีย	48	20	14	27	342.9	74.1
นิวซีแลนด์	26	26	26	22	100	118.2
สิงคโปร์	10	41	22	37	45.5	110.8
ฮ่องกง	29	33	36	28	80.6	117.9
อังกฤษ	20	17	21	21	95.2	80.9
ฝรั่งเศส	27	21	26	21	103.8	100
ญี่ปุ่น	28	33	27	31	103.7	106.5
สหรัฐอเมริกา	18	13	17	19	105.9	68.4

ที่มา : World Development Report, 1990

2.1.1 การออมในภาคเอกชน (private savings)

โดยทั่วไป การออมในภาคเอกชนจะแบ่งเป็น[5/] การออมของบริษัท (corporate savings หรือ business savings) และการออมของครัวเรือน (household savings) ซึ่งรวมถึงการออมของครัวเรือนเอกชน ธุรกิจที่มิใช่บริษัท และองค์การที่ไม่แสวงหากำไร เช่น สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น การออมของแหล่งนี้อาจเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ (voluntary saving) หรือเป็นการออมโดยบังคับ หรือการออมโดยไม่สมัครใจ (forced หรือ involuntary saving) เช่น การหักเงินเพื่อสะสมในกองทุนประกันสังคม หรือการออม (โดยบังคับ) เพราะการใช้นโยบายเงินเฟ้อของรัฐบาล เป็นต้น อย่างไรก็ดี ในส่วนนี้เราจะศึกษาถึงตัวกำหนดการออมโดยสมัครใจ ซึ่งเป็นสัดส่วนสำคัญของการออมในภาคเอกชนก่อน

ก. การออมของบริษัท (corporate savings) โดยปกติจะหมายถึงกำไรสะสมหลังภาษีของบริษัทส่วนที่เหลือหลังจากแบ่งเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นแล้ว นักเศรษฐศาสตร์ยังมีความเห็นร่วมกันน้อยมากว่าอะไรเป็นตัวกำหนดการออมของบริษัทในปัจจุบัน

ในสหรัฐอเมริกา คำถามข้อหนึ่งที่มีการพยายามหาคำตอบกันในการทำวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของธุรกิจ ก็คือการพยายามจะหาคำตอบว่า ทำไมบริษัทต่าง ๆ ยังคงจ่ายเงินปันผลในอัตราสูง ทั้ง ๆ ที่ต้องเสียภาษีในอัตราสูงและรัฐบาลก็มีนโยบายหลายอย่างเพื่อจูงใจให้มีการออมในบริษัท[6/] อย่างไรก็ดี เป็นที่ยอมรับกันว่า เป้าหมายของบริษัทเช่น การแสวงหากำไร ความต้องการที่จะขยายขนาดกิจการ และการเพิ่มส่วนแบ่งในตลาด ฯลฯ เป็นปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการออมของบริษัท นอกจากนี้โดยที่กำไรเป็นตัวกำหนดความสามารถที่จะออมและการลงทุน จึงมีนักเศรษฐศาสตร์บางคนเน้นว่ากำไรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และเห็นว่ารัฐบาลควรมีนโยบายเพื่อเพิ่มกำไรให้กับธุรกิจ

จริง ๆ แล้ว การออมของบริษัทในประเทศกำลังพัฒนาทั่วไปจะมีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับการออมทั้งหมดของภาคเอกชน เพราะการประกอบการในรูปบริษัทยังมีสัดส่วนที่น้อยอยู่ ทั้งนี้เพราะกลไกในระบบเศรษฐกิจที่จะเอื้อให้ได้ประโยชน์จากการประกอบการในรูปบริษัท (เช่น การมีตลาดทุนที่มีประสิทธิภาพ ระบบการพาณิชย์ที่พัฒนาอย่างดี ฯลฯ) ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีพอในประเทศกำลังพัฒนา (อย่างไรก็ดีก็มีข้อยกเว้นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศ)

ข. การออมของครัวเรือน (household savings) ก็คือส่วนของรายได้ของครัวเรือนที่มิได้ถูกใช้ไปในการบริโภค การออมของครัวเรือนประกอบด้วยการออมของธุรกิจที่มิได้อยู่ในรูปของบริษัท (เช่น ธุรกิจเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วนจำกัด และการประกอบการในรูปแบบอื่น) องค์กรที่มิได้มุ่งแสวงหากำไร (เช่น มูลนิธิ สมาคม ฯลฯ) และการออมของครัวเรือนเอกชนทั่ว ๆ ไป โดยปกติในประเทศกำลังพัฒนา การออมของครัวเรือนจะมีสัดส่วนที่สูงกว่าการออมโดยบริษัทและแหล่งที่สำคัญก็คือการออมของธุรกิจที่มิได้อยู่ในรูปบริษัท[7/]

สำหรับเงินออมของครัวเรือนเอกชน อาจจะอยู่ในรูปของเงินตรา เงินออมทรัพย์ เงินฝากธนาคารและสถาบันการเงินในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเงินออมในรูปของสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น พันธบัตร หุ้น กรมธรรม์ประกันภัย เงินสะสมในกองทุนประกันสังคม หรือสินทรัพย์อื่น เช่น ทองคำ เพชรพลอย ฯลฯ ทั้งนี้แนวโน้มการออม (propensity to save) ของครัวเรือนในระบบเศรษฐกิจอาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยต่อไปนี้

-ระดับรายได้ของประเทศ

-การกระจายรายได้ในสังคม

-ลักษณะสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมของคนในสังคม เช่น นิสัยในเรื่องการประกันภัย ประกันชีวิต (ซึ่งเป็นการออมรูปแบบหนึ่ง) อิทธิพลของระบบครอบครัวต่อนิสัยการสร้างความมั่นคงของชีวิต เป็นต้น

-ระบบคุณค่าทางสังคม โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับนิสัยการออม

-แรงจูงใจและโอกาสของความก้าวหน้าในทางสังคม ที่จะเกิดขึ้นเพราะการมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดีขึ้น เป็นต้น

สัดส่วนของเงินออมจากครัวเรือนเอกชนมีมากน้อยต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่โดยปกติก็ถือว่าเป็นแหล่งเงินออมภายในที่สำคัญแหล่งหนึ่ง

2.1.2 การออมในภาครัฐบาล (public saving)

การออมในภาครัฐบาลประกอบด้วย การออมทางงบประมาณ (budgetary saving) การออมในรัฐวิสาหกิจ และการก่อหนี้สาธารณะ เงินออมทาง

งบประมาณ ก็คือ รายได้ของรัฐบาลส่วนที่มากกว่าการใช้จ่ายบริโภคของภาครัฐบาล (government consumption) ซึ่งก็คือ การใช้จ่ายเดินสะพัด หรือค่าใช้จ่ายปัจจุบันของรัฐบาล (current government expanditure) บวกด้วย รายจ่ายการลงทุนทางการทหาร (capital outlays for military hardware) ตัวอย่างของค่าใช้จ่ายเดินสะพัดและรายจ่ายการลงทุนด้านการทหาร ได้แก่ รายจ่ายเงินเดือน - ค่าจ้างของข้าราชการพลเรือนทหาร ตำรวจ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ น้ำมัน อาวุธ (ทางทหาร) การบำรุงรักษาถนนหนทาง สะพาน ฯลฯ ค่าใช้จ่ายในด้านดอกเบี้ยเงินกู้ และรายจ่ายเงินโอนและเงินอุดหนุนต่าง ๆ ส่วนเงินออมในรัฐวิสาหกิจก็คือกำไรของรัฐวิสาหกิจที่จ่ายเข้าคลังนั่นเอง ซึ่งปรากฏว่า มีสัดส่วนที่น้อยมากหรือในประเทศกำลังพัฒนาส่วนมาก กลับติดลบ[8/]

ในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 ความเชื่ออย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือว่า การเพิ่มอัตราการออมในภาคเอกชนเป็นไปได้ยากในประเทศกำลังพัฒนาเพราะข้อจำกัดในด้านการมีรายได้ต่อหัวต่ำ และการที่ผู้มีความสามารถที่จะออม (คนมีรายได้สูง) มีแนวโน้มที่จะบริโภคสูง นอกจากนี้แหล่งเงินออมจากภายนอกประเทศก็มีจำกัด ดังนั้นจึงต้องมีนโยบายเพื่อเพิ่มการออมในภาครัฐบาล เช่น โดยการเพิ่มสัดส่วนของภาษีในรายได้ด้วยการปฏิรูปโครงสร้างภาษี หรือเพิ่มรายได้ภาษีจากโครงสร้างภาษีเดิม เนื่องจากเชื่อว่าแนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่มในภาครัฐบาลจะต่ำกว่าแนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่มในภาคเอกชน ดังนั้นการเคลื่อนย้ายรายได้สู่ภาครัฐบาล จะทำให้การออมของระบบเศรษฐกิจสูงขึ้น แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนโดยประเทศที่ให้เงินช่วยเหลือหลายประเทศ (รวมทั้งสหรัฐอเมริกา) ซึ่งมักจะพิจารณาให้เงินช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนา โดยดูจากสัดส่วนของภาษีในรายได้ประชาชาติของประเทศนั้น ๆ ประเทศที่มีสัดส่วนภาษีในรายได้สูงกว่า มักจะถูกมองว่าควรจะได้รับการช่วยเหลือมากกว่า[9/] อย่างไรก็ดี การเพิ่มรายได้ภาษีในประเทศกำลังพัฒนา (ในช่วงนั้น) ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะมีรายได้ประชาชาติต่อหัวที่ค่อนข้างต่ำ

จริง ๆ แล้ว การเพิ่มภาษีจะทำให้การออมภาครัฐบาลเพิ่มขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่มของรัฐบาลจากเงินรายได้ภาษีที่เพิ่มขึ้นนั้นต่ำกว่าแนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่มของภาคเอกชนจากรายได้ที่ถูกเก็บภาษีไปนั้น ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่า[10/] ในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป แนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่ม (marginal propensity to consume) ของรัฐบาลจากรายได้ภาษีค่อนข้างจะมีค่าสูง ดังนั้นการเก็บภาษีกลับทำให้การออมภายในระบบเศรษฐกิจลดลง ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นที่รู้จักกันในนามของ "Please effect" (ตามชื่อของนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Stanley

Please) นอกจากนี้ถ้าการเก็บภาษีเพิ่มขึ้นเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของการใช้จ่ายของรัฐบาล การออมของภาครัฐบาลก็จะเป็นไปได้น้อยหรือเป็นไปไม่ได้ อย่างไรก็ดีการใช้จ่ายในภาครัฐบาลจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นเพราะความพยายามที่จะกระตุ้น และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา เช่น การปรับโครงสร้างเงินเดือน ค่าจ้างข้าราชการ ก็เพื่อจูงใจให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการ และการใช้จ่ายบางอย่าง เช่น การจัดบริการด้านสาธารณะสุข โรงเรียน ถนน หรือบริการสาธารณะอื่น ๆ ก็ล้วนแต่เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาทุนมนุษย์อันเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมต่อไปในระยะยาว

2.2 การเพิ่มการออมภายในระบบเศรษฐกิจ

2.2.1 แนวคิดว่าด้วยแนวทางในการกระตุ้นการออมหรือระดมเงินออมภายในระบบเศรษฐกิจ

ในเมื่องการออมภายในระบบเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การกระตุ้นหรือส่งเสริมให้การออมภายในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจึงเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวคิดว่าด้วย แนวทางในการกระตุ้นการออมภายในระบบเศรษฐกิจ 4 แนวคิด[11/]

ก. แนวคิดของพวกคลาสสิค ว่าด้วยการออมนำการลงทุน (the prior-saving approach)

พวกคลาสสิค เห็นว่าการออมเป็นสิ่งที่ต้องเกิดก่อนหรือเป็นเงื่อนไขก่อนการลงทุน (prerequisite) และในที่สุดการลงทุนจะเท่ากับการออม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงในการออมมักจะคู่กับการเปลี่ยนแปลงในการลงทุนที่เท่ากันเสมอ โดยมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราดอกเบี้ยเป็นตัวปรับ ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงต้องมีนโยบายเพื่อยกระดับการออมไม่ว่าจะเป็นการออมโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ ภายใต้แนวคิดของพวกคลาสสิคนี้ การเคลื่อนย้ายเงินออม (mobilization of savings) และนโยบายอัตราดอกเบี้ยสูงเป็นกลยุทธหลักของการกระตุ้นการออมภายในระบบเศรษฐกิจ

ในทางปฏิบัติ the prior-saving approach เสนอว่ารัฐบาลควรพัฒนาสื่อกลางทางการเงิน กำหนดนโยบายการเงินและนโยบายการคลังเพื่อยกระดับการออมโดยตรง และจัดสรรเงินออมไปในทางที่จะก่อให้เกิดผลิตภาพสูงสุด เพราะ

การลงทุนที่มีผลิตภาพสูงขึ้นย่อมเสมือนหนึ่งว่ามีเงินทุนเพื่อการพัฒนามากขึ้น การพัฒนาสื่อกลางทางการเงิน (และการพัฒนาสาขาธนาคาร) จะดึงดูดเงินออมรายย่อยที่กระจายอยู่ ส่วนนโยบายการเงินเพื่อส่งเสริมการออมจะขึ้นกับการพัฒนาของตลาดเงิน ถ้ามีตลาดเงินที่ไม่มีการจัดองค์การซึ่งดอกเบี้ยสูงและให้กู้เพื่อการบริโภค ก็น่าจะหันมาปรับปรุงให้เป็นตลาดที่มีการจัดองค์การ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะต่ำกว่าและเป้าหมายเพื่อการออมมีมากกว่า นอกจากนี้ ตลาดทุนจะต้องรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเป็นรูปแบบเดียวกัน เพราะการมีตลาดทุนที่แยกเป็นส่วน ๆ (fragmented) ซึ่งอัตราดอกเบี้ยไม่เท่ากัน (อาจจะเป็นเพราะไม่มีข้อมูลหรือเพราะตลาดไม่เคลื่อนไหว) ทำให้เกิดกรณีที่การลงทุนประเภทที่มีประสิทธิภาพต่ำสามารถกู้เงินได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเกินไป ซึ่งจะเป็นการใช้เงินทุนโดยไม่มีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้ยังเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องก่อให้เกิดเงินเฟ้ออ่อน ๆ เพื่อกระตุ้นการออมและการลงทุน แต่การใช้นโยบายการเงินที่ไม่มีผลด้านเงินเฟ้อ (non-inflationary monetary policy) จะช่วยยกระดับการออมและการลงทุนโดยสมัครใจได้

ในเรื่องของนโยบายการคลัง แนวคิดนี้เห็นว่านโยบายการคลังควรมีบทบาท 2 อย่างคือ ประการแรก เพื่อรักษาให้ระบบเศรษฐกิจอยู่ในระดับการจ้างงานเต็มที่เพื่อให้การออมเพิ่มขึ้น และในประการที่ 2 เพื่อเพิ่มแนวโน้มส่วนเพิ่มของการออม (marginal propensity to save) โดยไม่ทำให้ความต้องการทำงานลดลง การใช้นโยบายการคลังเพื่อรักษาระดับการจ้างงานเต็มที่จะเกี่ยวข้องกับการใช้นโยบายงบประมาณขาดดุล เพราะการใช้จ่ายของรัฐบาลช่วยให้มีการจ้างงานหรือมีการใช้ทรัพยากรเต็มที่มากขึ้น แม้ว่าการใช้นโยบายขาดดุลของรัฐบาลอาจจะมีผลด้านเงินเฟ้อในระยะสั้น (จนกว่าอุปทานหรือการผลิตจะปรับตัวได้) แต่เรื่องนี้ก็ต่างกับกรณีที่ระบบเศรษฐกิจพยายามเพิ่มการออมโดยใช้นโยบายเงินเฟ้อ เพราะในกรณีนี้การออมเพิ่มขึ้นเพราะโดยการเพิ่มขึ้นในผลผลิตและรายได้ (อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายของรัฐบาล) แต่กรณีการใช้นโยบายเงินเฟ้อการออมจะเกิดโดยการลดลงในการบริโภคที่แท้จริง (เพราะภาวะเงินเฟ้อหรือระดับราคาที่สูงขึ้น) ซึ่งเป็นการลดสวัสดิการของผู้บริโภค

ข. แนวคิดของพวกเคนส์เซียนในเรื่องเงินทุนเพื่อการพัฒนา (the Keynesian approach to the finance of development)

พวก Keynesian เน้นว่าการลงทุนไม่ได้ถูกกำหนดโดยการออมในทางตรงข้าม การออมถูกกำหนดโดยการลงทุน นั่นคือ การออมปรับไปตามระดับความต้องการที่จะลงทุน ไม่ว่าจะโดยผ่านการเพิ่มผลผลิตถ้าปัจจัยยังว่างงาน

(การลงทุนทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น การออมเพิ่มขึ้น) หรือโดยการกระจายรายได้ใหม่ระหว่างผู้ที่ออมในอัตราต่ำ (low savers) และผู้ที่ออมในอัตราสูง (high savers) ถ้าทรัพยากรถูกจ้างงานเต็มที่ (การลงทุนทำให้ผู้ที่ออมเยอะกว่าได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น จึงออมเพิ่มขึ้นอีก)

พวก Keynesian เสนอให้ใช้เครื่องมือเพื่อกระตุ้นให้เกิดเงินเฟ้อโดยกล่าวว่า การมีสภาพเงินเฟ้อ (อ่อน ๆ) เกิดขึ้น จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุน และการลงทุนสามารถสร้างการออมเพราะการลงทุนช่วยยกระดับรายได้หรือผลผลิตของระบบเศรษฐกิจ ถ้าระบบเศรษฐกิจมีความสามารถส่วนเกินในการผลิต และสามารถสร้างการออมโดยก่อให้เกิดการกระจายรายได้ใหม่เพราะจะเกิดการย้ายโอนรายได้จากผู้มีรายได้จากค่าจ้างซึ่งมีแนวโน้มที่จะออมน้อยกว่า (ในกรณีที่ระบบเศรษฐกิจผลิตเต็มกำลังความสามารถของระบบเศรษฐกิจอยู่แล้ว) กล่าวคือเมื่อมีความสามารถส่วนเกินในการผลิตหรือว่ายังมีการใช้สินค้าทุนหรือเครื่องจักรที่มีอยู่ไม่เต็มที่ การผลิตเพิ่มขึ้นจะเพิ่มรายได้ ถ้าระบบเศรษฐกิจใช้ทุนหรือเครื่องจักรที่มีเต็มที่แล้ว การลงทุนใหม่ต้องหาทางชดเชยด้วยการขายผลผลิตมากขึ้น และ/หรือลดต้นทุน ซึ่งก็คือการทำให้เกิดการกระจายรายได้ใหม่ในสังคมนั่นเอง นอกจากนี้เงินเฟ้อในตัวของมันเองสามารถกระตุ้นการลงทุนโดยการยกระดับอัตราผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุน (nominal rate of return on investment) และโดยการลดอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (กล่าวคือ การเกิดเงินเฟ้อทำให้รู้สึกว่าธุรกิจได้กำไรมาก และดอกเบี้ยไม่แพงนั่นเอง)

แนวคิดนี้มาจากความคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดของพวกคลาสสิคที่ว่าการลงทุนจะเท่ากับการออมที่ตั้งใจเสมอ ในโลกแห่งความเป็นจริง ไม่มีอะไรประกันว่าเงินออมจะถูกใช้เพื่อการลงทุนเสมอไป นอกจากนี้การลงทุนก็ไม่ถูกจำกัดด้วยการออมเพราะถ้าผู้ประกอบการต้องการลงทุนมากกว่าการออมที่ตั้งใจ เขาก็สามารถจะทำได้โดยการหาทุนจากตลาดทุน (และนี่คือความสำคัญของระบบธนาคารและการพัฒนาตลาดทุน ตลาดเงิน ตามแนวคิดของพวก Keynesian) นอกจากนี้ตามแนวคิดของพวก Keynesian สมการการออมและการลงทุนไม่ขึ้นต่อกัน และราคาหรือผลตอบแทนของทุนก็สามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองอุปสงค์ส่วนเกิน ยิ่งไปกว่านั้นการออมอาจเพิ่มขึ้นเพราะการกระจายรายได้ใหม่ ดังนั้นจึงเห็นว่าเงินเฟ้อ (อาจจะเกิดในระยะสั้น) ก็คือเครื่องมือกระจายรายได้หรือก็คือเครื่องมือกระจายทรัพยากรเพื่อการบริโภคและการลงทุนที่สำคัญตัวหนึ่ง

แนวความคิดที่ว่า การลงทุนกำหนดการออมกลายเป็นฐานสำคัญในทฤษฎีการเจริญเติบโตของพวก Neo-Keynesian[12/] ตัวอย่างเช่น ในแบบ

จำลองของ Kaldor เขาแสดงให้เห็นเลยว่า การออมจะปรับสู่ระดับการลงทุนที่ต้องการ โดยการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนของกำไรในรายได้ประชาชาติ[13/]

จาก $Y = W + R$

โดย Y คือรายได้ประชาชาติ

W คือส่วนแบ่งของรายได้ในรูปค่าจ้าง

R คือส่วนแบ่งของรายได้ในรูปกำไร

$I = S$

I คือการลงทุน, S คือการออม

$S = s_w W + s_r R$

s_w คือค่าแนวโน้มการออมจากค่าจ้าง และ

s_r คือค่าแนวโน้มการออมจากกำไร

$I = (s_r - s_w) R + s_w Y$

ทำให้ I เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ในระบบโดย (ย้ายข้าง I ไปทางขวา) และหารด้วย Y ได้

$$\frac{R}{Y} = \frac{1}{(s_r - s_w)} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_r - s_w}$$

สัดส่วนของกำไรในรายได้ และสัดส่วนของการลงทุนในรายได้จะมีความสัมพันธ์ทางบวก ตราบเท่าที่ $s_r > s_w$ และอัตราการลงทุนเป็นตัวแปรอิสระในระบบนี้ (ซึ่งหมายความว่า ในแบบจำลองนี้ ผู้ประกอบการสามารถตัดสินว่าจะออมและลงทุนเท่าไรแต่ไม่สามารถตัดสินว่าจะกำไรเท่าไร)

ค. แนวคิดจากทฤษฎีปริมาณเงิน (the quantity-theory approach to the finance of development)

แนวคิดนี้เน้นบทบาทของรัฐบาลในการใช้นโยบายขยายปริมาณเงินเพื่อให้เกิดเงินเฟ้อ เพราะว่าเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการหันเหทรัพยากร

มาสู่ภาครัฐบาลมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ เงินเฟ้อมีลักษณะเหมือนภาษีของการถือเงิน การทำให้เกิดเงินเฟ้อ จึงทำให้มีทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจเหลือไปสู่ภาครัฐบาลมากขึ้น ดังนั้นถ้ารัฐบาลต้องการเงินทุนจำนวนมากขึ้นมาลงทุน รัฐบาลอาจหาทุนโดยการขยาย (เพิ่ม) ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ การเพิ่มปริมาณเงินจะมีผลให้เกิดเงินเฟ้อ (มากน้อยแล้วแต่การใช้นโยบายการคลังเป็นไปในลักษณะใด) การมีเงินเฟ้อเสมือนเป็นการเก็บภาษีการถือเงินเพราะจะทำให้อำนาจซื้อที่แท้จริงของประชาชนลดลง (ผู้ถือเงินจะซื้อสินค้าได้น้อยลง) จึงเท่ากับว่าเป็นการโอนย้ายทรัพยากร (ที่แท้จริง) มาสู่ภาครัฐบาลมากขึ้นนั่นเอง การเพิ่มปริมาณเงินเพื่อให้เกิดเงินเฟ้อ มีผลเสมือนหนึ่งการเก็บภาษีโดยมีอัตราภาษีเท่ากับอัตราเงินเฟ้อ (หรือค่าที่แท้จริงของเงินที่ถูกลดทอนไป : $\frac{\Delta P}{P}$) และฐานภาษีก็คือมูลค่าที่แท้จริงของเงินหรือรายได้ที่แท้จริงในรูปสินค้าและบริการ ($\frac{M}{P}$) นั่นเอง

ง. แนวคิด "เสรีนิยมทางการเงิน" (financial liberalization approach)

นักเศรษฐศาสตร์บางคน เช่น Edward Shaw และ Ronald Mckinnon เห็นว่า การที่รัฐบาลไม่เข้าไปควบคุมตลาดการเงิน จะทำให้เกิดการสะสมสินทรัพย์ทางการเงินในอัตราที่สูงกว่าการสะสมความมั่งคั่งที่ไม่ใช่เป็นความมั่งคั่งทางการเงิน (หรือที่เรียกว่าทำให้เกิด financial deepening นั่นเอง) ซึ่งจะทำให้การลงทุนในระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปได้เร็วและมีเสถียรภาพมากขึ้น เชื่อว่าจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้าย [illegible] ในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น และการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินในระหว่างโครงการลงทุนต่าง ๆ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น[14] ส่วน Shaw กล่าวว่า "เสรีนิยมทางการเงิน" (รวมกับการใช้นโยบายการคลังและมาตรการอื่นที่เหมาะสม) จะส่งผลในทางบวกต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจ[15] ในที่นี้เราจะกล่าวถึง"เสรีนิยมทางการเงิน" ในด้านต่างๆ 4 ด้านคือ

-นโยบายอัตราดอกเบี้ย

การควบคุมอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุน[16] จะจำกัดอุปทานของการออมเพราะอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินจะสามารถ (รับภาระ) จ่ายแก่ผู้ออม (ฝากเงิน) จะต่ำ นอกจากนี้ถ้าอัตราดอกเบี้ยในตลาดต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยนอกตลาด จะมีการแย่งใช้สินเชื่อเพราะเกิดสถานการณ์ที่ปริมาณความต้องการเงินมากกว่าอุปทานของเงิน ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ

เช่น เกาหลีได้ใช้นโยบายกระตุ้นการออมภายในระบบเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ย (ในปี ค.ศ. 1965) ซึ่งปรากฏว่าได้ผลอย่างน่าพอใจ (อัตราการออมของเอกชนซึ่งเท่ากับ 0 ในปี 1964 เพิ่มเป็น 8% ของ GNP ในปี 1969 และมี financial deepening เกิดขึ้นคือ M_2 ซึ่งก็คือเงินตรา เงินฝากเผื่อเรียก และเงินฝากประจำเพิ่มขึ้นถึง 7 เท่าในช่วงเวลาดังกล่าว)[17/]

-การควบคุมเงินเฟ้อหรือการไม่ใช้นโยบายก่อให้เกิดเงินเฟ้อ

มีข้อถกเถียงจำนวนไม่น้อยเกี่ยวกับผลของเงินเฟ้อต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสนใจกับเรื่องของอุปสงค์ต่อเงินทุนระยะยาว เห็นว่าเงินเฟ้อกระตุ้นให้เกิดการลงทุน เพราะต้นทุนดอกเบี้ยและเงินต้นจะลดลง (การมีเงินเฟ้อต่อเนื่องและสูงขึ้น ทำให้ลูกหนี้ได้เปรียบเพราะค่าของเงินจะลดลงเรื่อย ๆ) แต่นักเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อในเสรีนิยมทางการเงินเห็นว่า เงินเฟ้อมีผลในทางลบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการเกิดเงินเฟ้อเหมือนถูกเก็บ "ภาษีเงินเฟ้อ" (inflation tax) จะลดแรงจูงใจในการออม เพราะจะลดมูลค่าของเงินฝากประจำ เงินเฟ้อทำให้มีการเปลี่ยนสินทรัพย์ทางการเงินไปสู่สินค้าบริโภค หรือสินค้าทุนที่ไม่ค่อยมีผลิตภาพ เช่น การลงทุนในที่ดิน บ้าน หรือหลักทรัพย์ต่างประเทศ ถ้าอัตราเงินเฟ้อภายในประเทศสูงกว่าการเพิ่มขึ้นในระดับราคาต่างประเทศ สินค้าออกจะแข่งขันได้น้อยลงในขณะที่สินค้านำเข้าจะถูกลงในสายตาของผู้นำเข้า ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาดุลการชำระเงิน

-นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

การพยายามรักษาอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้คงที่ในขณะที่ภายในระบบเศรษฐกิจเกิดเงินเฟ้อเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทำได้ และในที่สุดประเทศจะถูกบังคับให้ต้องลดค่าเงิน การลดค่าเงินทำให้ราคาสินค้าส่งออกถูกลง และสินค้านำเข้าแพงขึ้น และมีทุนเคลื่อนย้ายเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นฐานที่จะทำให้เกิดการขยายตัวทางการเงิน และมีผลทางด้านเงินเฟ้อตามมา ผลกระทบจากเงินเฟ้ออันเนื่องมาจากการลดค่าเงินอาจทำให้น้อยลงได้ ถ้ามีการควบคุมอุปสงค์ต่อสินค้าบริการด้วยการจำกัดการขยายตัวทางการเงิน จำกัดการขยายตัวของเครดิต ฯลฯ แต่การกระทำเช่นนี้จะทำให้ระบบเศรษฐกิจถดถอย ซึ่งจะเป็นผลเสียอย่างมากโดยเฉพาะต่อคนยากจนในสังคม ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเลี่ยงปัญหาจำนวนไม่น้อยเหล่านี้และกระตุ้นการออมได้ ถ้ายกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่เสีย คือปล่อยให้อัตรา

แลกเปลี่ยนขึ้นลงตามพลังในตลาดและยกเลิกข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายเงินทุนในภาคเอกชน[18/]

-การปฏิรูปนโยบายการคลัง

การปฏิรูปนโยบายการคลังเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับการทำให้เกิดเสรีนิยมในตลาดเงิน ระบบภาษีในประเทศกำลังพัฒนามักจะไม่ยืดหยุ่นต่อรายได้และไม่ยืดหยุ่นตามการใช้จ่ายของรัฐบาลอันมีผลให้ต้องใช้นโยบายขาดดุล และพยายามชดเชยการขาดดุลด้วยนโยบายซึ่งมักจะมีผลให้เกิดเงินเฟ้อ ซึ่งจะมีผลในทางลบต่อการออม นอกจากนี้ ระบบการคลังของประเทศกำลังพัฒนายังประกอบไปด้วยการให้การอุดหนุนอุตสาหกรรมหรือกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มิได้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวม การปฏิรูปนโยบายการคลังจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2.2.2 มาตรการโดยทั่วไปในการระดมเงินออมภายในระบบเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการกระตุ้นการออม และระดมเงินออมภายในระบบเศรษฐกิจ (เช่นที่ศึกษาในหัวข้อ 2.2.1) ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติหรือการใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นและระดมเงินออมขึ้น ซึ่งโดยปกติประเทศต่าง ๆ มักจะผสมใช้มาตรการหลาย ๆ อย่าง ทั้งนี้โดยคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการออม เป้าหมายในการกระดมเงินออมและประสิทธิภาพของมาตรการนั้น ๆ

มาตการในการระดมเงินออมภายในระบบเศรษฐกิจอาจแบ่งเป็นมาตรการระดมเงินออมในภาคเอกชน และมาตรการระดมเงินออมในภาครัฐบาล กล่าวคือ

2.2.2.1 มาตรการในการระดมเงินออมในภาคเอกชน

การใช้มาตรการเพื่อระดับเงินออมในภาคเอกชน เป็นเรื่องของการดำเนินการเพื่อกระตุ้น ก่อให้เกิดแรงผลักดัน หรือบังคับให้ภาคเอกชนออมมากกว่าระดับการออมที่จะเกิดขึ้นโดยสมัครใจ ดังนั้นโดยปกติจึงเป็นเรื่องของการใช้มาตรการเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีอิทธิพล

ต่อการตัดสินใจในการออม ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงมาตรการในการระดมเงินออมจึงควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดระดับการออมโดยสมัครใจของเอกชนก่อน

โดยปกติ การออมโดยสมัครใจของภาคเอกชนจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม หลาย ๆ ประการ ที่สำคัญได้แก่

-ระดับรายได้

การเพิ่มขึ้นในรายได้ (ทั้งของเอกชนและธุรกิจ) ย่อมทำให้ความสามารถในการออมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับแนวโน้มในการบริโภคส่วนเพิ่ม (หรือการใช้จ่ายส่วนเพิ่ม) ว่ามีค่าเท่าไร โดยปกติแนวโน้มการบริโภค (ใช้จ่าย) ส่วนเพิ่มจะลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นการออมจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อระดับรายได้ของระบบเศรษฐกิจสูงขึ้น

-การกระจายรายได้

โดยที่แนวโน้มในการออม (propensity to save) ของแต่ละคน (แต่ละกลุ่ม) มีค่าไม่เท่ากัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในการกระจายรายได้ จะมีผลให้โครงสร้างรายได้เปลี่ยนแปลงซึ่งจะมีผลให้ระดับการออมของสังคมเปลี่ยนได้ด้วย

-อัตราดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนของการออม และเป็นตัวกำหนด (คร่าว ๆ) ของต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุน ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยที่สูงย่อมจะจูงใจให้มีการออมมากขึ้นเพราะจะได้รับผลตอบแทนจากการออม (หรือการเสียละการบริโภค) ในอัตราสูง นอกจากนี้ยังทำให้มีการหันเหการออมไปสู่การลงทุนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้คุ้มกับต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุนนั้น

-ระดับราคาสินค้า

การเปลี่ยนแปลงในระดับราคาสินค้าโดยทั่วไป มีผลต่ออำนาจซื้อของประชาชน ถ้ารายได้คงที่ การที่ระดับราคาสินค้าสูงขึ้น ย่อมจะทำให้อำนาจซื้อของประชาชนลดลง ดังนั้นถ้าต้องการรักษาระดับการบริโภค (การดำรงชีวิต) ในระดับเดิม ก็ต้องดึงเงินส่วนที่จะออม (หรือดึงเงินออม) มาใช้จ่าย ซึ่งย่อมจะมีผลให้การออมรวมลดลง ในแง่ของธุรกิจ ราคาสินค้าที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ถ้าราคาสินค้าสำเร็จรูปเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่าต้นทุนเพิ่มหรือปริมาณขายลดลง ย่อมจะทำให้ความสามารถในการหากำไรลดลง และเงินออมของธุรกิจลดลง

-อัตราภาษีอากร

ในกรณีของภาษีรายได้ ภาษีทรัพย์สิน ภาษีที่เก็บจากสินค้าจำเป็น การเก็บภาษีในอัตราสูงจะทำให้การออมลดลง เพราะรายได้ที่มีไว้